

Nejstarší moravský zákon.

Rudolf R a u s c h e r.

Ačkoliv všichni autoři, kteří psali o t. zv. statutech Konrada Oty shodují se v tom, že jde o právní památku neobyčejné důležitosti, přece nebyla napsána důkladnější studie, která by probrala sporné otázky, nahromaděné v naší vědecké literatuře o jejich vzniku a obsahu. U četných autorů nalezneme sice rozbor jednotlivých míst statut, většinou však bez zřetele na celek a na jejich souvislost s jinými právními předpisy, po př. na jejich souvislost s naším právním řádem XII. a XIII. stol. Protože výklad jednotlivých míst statut děje se většinou tímto způsobem a protože statuta sama svou neúplností a nejasností dávají k tomu podnět, jsou opředena výkladem často se různícím a sporným. Někteří starší vykladači vyšli také z aprioristického úsudku, že statuta obsahují prastaré české právo, které svými kořeny tkví v právu slovanském. Při všech těchto výkladech se většinou zapomíná na otázku, jak statuta vznikla a jde-li o právní památku, platnou v celém Českém státě či jen v jeho některé části. A přece rozřešení těchto otázek by mohlo event. přispěti při posuzování obsahu statut. Hodlám se zde proto stručně zmíniti o otázce vzniku statut a snad mé názory přispějí k dalšímu jejich výzkumu¹⁾.

¹⁾ Literatura o statutech Konrada Oty je dnes velmi obsáhlá. Pojednali o nich jednak ti badatelé, kteří je vydávali, po př., kteří jim věnovali speciální studie, ale i jiní, kteří dotkli se jejich obsahu. Uvedeme zde prvé dvě kategorie spisovatelů. [H a b r i c h], *Jura primaeva Moraviae. Collegentur ac notis illustrarunt Benedictini Rajgradenses. Brunae 1781*; Gel. D o b n e r, *Geschichte Ulrichs, eines noch wenig bekannten mährisch-lundenburgischen Fürsten, sammt den von demselben in diesem Gebiete eingeführten ältesten Brünner Rechten. Abhandlungen der böhm. Gesellschaft d. Wissenschaften auf das Jahr 1786*; A. V o i g t, *Über den Geist der böhm. Gesetze, Dresden, 1788*; P a l a c k ý, *Srovnání zákonů čara Štefana Dušana srbského s nejstaršími řády zemskými v Čechách. Čas. Čes. Musea XI. V Praze 1837, str. 68—110*; B o c z e k, *Codex diplom. et epist. Moraviae II. Olomucii 1839, str. 209—212 č. 194, str. 325—328 č. 283, srv. str. 140—141 č. 138*; K. J. E r b e n, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I. Praha 1855, Additamenta, str. 621 č. 7*; C h y t i l, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae V. Brno 1850, str. 224—227 č. 12*; K. J í č i n s k ý, *Vývin českého právnictví. V Praze 1862, str. 17—22; t ý ž, Parafraze „Práv Kunrátových“, Právník IV., str. 649 n., 688 n.*; H. J i r e č e k, *Über Eingenthumsverletzungen und deren Rechtsfolgen nach altböhmischem Rechte. Wien 1855*; H. J i r e č e k *Srovnalost*

Statuta Konrada Oty, jak známo, nezachovala se v původním znění, nýbrž v potvrzení z r. 1222, 1229 a 1237. Z narrace těchto listin, kde se praví, že práva v nich obsažená byla stanovena „a . . . praedecessoribus, ut a bonae memoriae duce Conrado et ab aliis . . .”²⁾, bylo vysloveno dvojí mínění: Starší, že statuta pocházejí z doby Konrada I., syna Břetislavova asi z r. 1080 pokládá se dnes většinou za překonané³⁾. Novější, že statuta jsou právním pramenem z doby Konrada Oty a že vznikla na sjezdu české a moravské šlechty v Sadské r. 1189, přijímáno je obecně. Jinou spornou otázkou vynořivší se v naší literatuře, bylo různé mínění o místním obvodu, v němž statuta platila. Podle tvrzení Palackého, Dudíkova, Jirečkova a zvláště pak Kalouskova byla statuta původně zakonným předpisem, který platil nejen na Moravě, nýbrž i v Čechách. Zachovaná potvrzení ze XIII. stol. jsou sice jen potvrzení, vztahující se na určité moravské kraje, ale vedle nich patrné bylo znění, které mělo platnost všeobecnou v Čechách i na Moravě. O tomto názoru vyslovil pochybnost Čelakovský, který soudil, že Konrád Ota dal sepsati statuta, aby sjednotil právní obyčeje jen v moravských krajích. Jde tedy podle

starého práva slovanského se starým právem hellenským, římským a germánským. Rozpravy z oboru filol. I. Vídeň (Wien) 1860, str. 85 násl.; H. Jireček, Slovanské právo v Čechách a na Moravě II. V Praze 1864, str. 194; Jos. Kalousek, O staročeském právě dědickém a král. právě odúmrtím na statech svobodných. Praha 1894, str. 6—7; Demel, Konrád Ota, prvý markrabě moravský. Čas. Mat. Mor. XVIII. Brno 1894; H. Jireček, Právníký život v Čechách a na Moravě, Praha-Brno 1903, str. 19—20; Tomaschek, Deutsches Recht in Oesterreich, Wien 1859; Vinc. Brandl, Statuta Conradi, Právník XII. V Praze 1873; B. Dudík, Dějiny Moravy IV. V Praze 1878, str. 72—74, 220 násl.; Bretscholz, Geschichte Mährens I. str. 347; A. Bachman, Geschichte Böhmens, Gotha I. 1899, str. 373; Jar. Čelakovský, Povšechné české dějiny právní. V Praze 1900, str. 10; Rud. Koss, Zur Kritik der ältesten böhmisch-mährischen Landesprivilegien. Prag 1910, str. 124; Jan Kapras, Právní dějiny zemí koruny České I. V Praze 1913, str. 17—18; Jos. Šusta, Dvě knihy českých dějin I. Praha 1917, str. 143—144; Frant. Šujan, Nejstarší zřízení zemské na Moravě. V Brně 1926 (2. vyd.) str. 40—41; V. Novotný, České dějiny I. 3. V Praze 1928, str. 47—57; O. Peterka, Rechtsgeschichte der böhm. Länder. Reichenberg 1933 (2. vyd.) str. 55—56; Baxa, Dějiny práva na území republiky Československé, Brno 1935, str. 13.

²⁾ Tak v potvrzení z r. 1222 a 1229 CIB I. str. 55 a 62. V potvrzení z r. 1237 se praví: ipsa iura et venerandorum Boemorum regum gubernatorum, pia videlicet memorie ducis Conradi nec non inclitae recordationis quondam Boemorum regis, avi nostri Ottacari, et nobilissimi avunculli nostri, Boemorum regis Wenceslai . . .

³⁾ Mínění toto bylo vysloveno Habrichem a zastáváno původně i Palackým, Erbenem, Chytilým a Jičinským. V novější době vrací se k němu Koss.

Čelakovského o moravskou právní památku, která v zachovaném znění v Čechách neplatila. Snad i v Čechách bylo sepsáno současně obyčejové právo, ale toto sepsání se nám nezachovalo. Demel vyslovil poněkud odchylné mínění. Má sice za přípustno se domnívati, že statuta byla vydána na sjezdu v Sadské zvláště pro Moravu a zvláště také pro Čechy, ale, protože prý politika Konráda Oty po jeho nastoupení na trůn český směřovala k utužení svazku mezi Čechami a Moravou, Konrád Ota zamýšlel prý sjednotiti pokud možná právní obyčeje celého státu Českého právě ve statutech. Proto Konrád Ota ponechával jen takové odchytky, jež na Moravě byly dávným obyčejem hluboce zakořeněny a nedaly se tak snadno odstraniti. Podle toho by se zachovaná statuta v potvrzeních ze XIII. stol. uchylovala od statut vydaných pro Čechy jen nepatrně. K mínění Čelakovského připojil se Kapras v tom směru, že soustřeďuje platnost statut v zachovaných textech jen na jižní Moravu. Kadlec, píše přehled ústavních dějin Moravy, se o těchto otázkách nevyslovil. Podle Peterky rozdílu v obsahu právních předpisů, které jsou obsaženy ve statutech, na Moravě a v Čechách ve XII.—XIII. stol. ani nebylo. Nověji Novotný setrval nekompromisně při mínění, že statuta byla v Sadské vydána nejen pro Moravu, ale i pro Čechy. V této otázce byl zajedno Novotný i se Šústou, který rovněž odmítl mínění Čelakovského a souhlasil s Demlem a Kalouskem.

Zachované texty t. zv. statut Konráda Oty je nutno především posuzovati v podobě, jak se nám dnes dochovaly. Spadají do doby první pol. XIII. stol. a z této doby je dlužno především vykládati jak jejich formální vznik, tak také jejich obsah. Pak teprve můžeme se obíratí otázkou jejich původu z doby starší.

Bylo nápadno a činilo potíže při výkladu, že statuta byla potvrzena r. 1222, 1229 a 1237 jen na Moravě a že nenalzáme podobného potvrzení v Čechách. Můžeme říci, že dosavadní badatelé neřešili tuto otázku, obcházejíce ji tím, že prostě předpokládali vydání jich r. 1189 pro Čechy i pro Moravu a nepostavili si otázku, zda r. 1222—1237 nebylo t. zv. právo Konrádovo potvrzeno také v Čechách. Dosud nikdo nepoložil si také otázku, jaké byly důvody, proč jednou potvrzuje Přemysl Otakar I. tato práva r. 1222 jen pro Znojensko a Bítovsko, po druhé zase r. 1229 a jen pro Brněnsko, nehledíme-li ke skutečnosti, že Oldřich Korutanský potvrdil je r. 1237 jen pro Břeclavsko.

Listina, v níž se po prvé objevuje t. zv. právo Konrádovo je z r. 1222. Nemá bližšího data. Friedrich zařadil ji za listinu z 24. června t. r.⁴⁾ a Novotný vyslovil přímo domněnku, že listina

⁴⁾ CDB II. č. 232, str. 220—221.

tato byla vydána toho dne nebo brzy po něm.⁵⁾ Domnívá se tedy, že listina obsahující statuta byla vydána ještě za života Vladislava Jindřicha. Mezi svědky této listiny není jméno Vladislava Jindřicha však připojeno. Mám za to, že kdyby byl Přemysl Otakar I. tuto listinu vydal ještě za života markraběte moravského Vladislava Jindřicha, a tím spíše za jeho přítomnosti, jak tvrdí Novotný, bylo by připojení jména a pečeti Vladislava Jindřicha nutným, třebaže se vyslovuje mínění, že zvláštní postavení Moravy, jež získala za Konráda Oty, bylo za Vladislava Jindřicha zeslabeno a že Přemysl Otakar I. vykonával vládu na Moravě současně i s markrabím Vladislavem Jindřichem. I za tohoto stavu je velmi nepravděpodobno, že by se byl Vladislav Jindřich neúčastnil při vydání listiny tak důležité. Toto mínění potvrzuje i jiná listina z 24. června 1222, kde Vladislav Jindřich vystupuje vedle krále Přemysla Otakara I. jako účastník v právním aktu ve funkci markrabího moravského.⁶⁾ Den smrti Vladislava Jindřicha je znám (12. srpna 1222). Spadá v týž rok, co blíže nedatovaná listina obsahující statuta. Přihlédneme-li k uvedenému důvodu, zdá se nám pravděpodobnější, že Přemysl Otakar I. vydal listinu, obsahující statuta až po smrti Vladislava Jindřicha a vlastně ve spojitosti s jeho smrtí, když r. 1222-23 nabyl správy nad Moravou sám.⁷⁾

Potvrzení statut z r. 1222 vztahuje se však jen na Znojemsko a Bítovsko. Proč právě jen na tuto část Moravy? Je jisto, že nebylo vydáno r. 1222 potvrzení práv Konráda Oty pro Brněnsko, neboť to se stalo teprve r. 1229.

Bohužel nedostává se nám dosti zpráv o úpravě vlády v jednotlivých částech Moravy v těchto letech. Víme, že r. 1224 jmenuje se markrabím moravským syn Přemysla Otakara I. Vladislav, také Jindřich někdy nazývaný.^{7a)} Zdá se však, že tento markrabí nevykonával vládu na celé Moravě, nýbrž jen na Brněnsku a Olomoucku. Na Znojemsku vykonává vládu sám Přemysl Otakar I.⁸⁾

temporis gereremus. Je ovšem také doloženo, že Přemysl užívá titulu rex Bohemie et dux Moravie. Srv. Novotný, České dějiny I. 3., str. 554—555.

⁵⁾ Sám Friedrich se tak patrně domníval, neboť upozornil l. c. str. 222, že mezi svědky této listiny je mnoho osob, které se vyskytají také u listiny č. 234. Srv. Novotný, České dějiny I. 3, str. 553, zvl. pozn. 2. Srv. Rich. H o r n a, K dějinám moravských úředníků I. V Praze 1922, str. 10.

⁶⁾ Je to právě zmíněná listina, na níž se Friedrich odvolává CDB II. č. 232 str. 221.

⁷⁾ Vyslovuje tuto domněnku i Š u j a n, Nejstarší zřízení zemské, str. 41.

^{7a)} CDB II. č. 259 str. 250; srv. č. 264 str. 255.

⁸⁾ Možno tak souditi ze skutečnosti, že r. 1223 dává se Přemysl Otakar I. zastupovati ve Znojmě olomouckým biskupem Robertem. CDB II. č. 253 str. 243 praví v listině biskup Robert: cum vices ipsius regis Ottacari tunc

To je potvrzeno i dalšími zprávami, podle nichž Přemysl Otakar I. ještě r. 1225 spravuje Znojemsko zvláštním svým prokurátorem, jímž je Dětrich, patrně sudí Znojemský,⁹⁾ zatím co v této době je markrabím v Brněnsku a Olomoucku Vladislav. Patrně proto vztahovalo se potvrzení statut r. 1222 jen na Znojemsko a Bítovsko.

Syn Přemyslův Vladislav umírá mezi rokem 1227—1228¹⁰⁾ a Přemysl sám přejímá i správu Brněnska a Olomoucka. Neboť v druhé pol. r. 1228 jmenují se prokurátoři Přemyslovi nejen na Znojemsku, ale také v Brněnsku a Olomoucku.¹¹⁾ V tuto dobu do první pol. r. 1229 (17. března) spadá listina Přemyslova, která obsahuje t. zv. statuta Konráda Oty pro Brněnsko. Objevila-li se pravděpodobná souvislost mezi ujetím se správy Přemyslovy ve Znojemsku r. 1222 a prvním potvrzením statut, zdá se pravděpodobným, že i při převzetí správy v Brněnsku a Olomoucku Přemysl potvrdil statuta. Je ovšem také možno, že v této době byl ustanoven markrabím moravským syn Přemyslův, také Přemysl Otakar zvaný a právě tato okolnost způsobila potvrzení statut pro Brněnsko, jak se domnívá Novotný.¹²⁾ Ale ať přijmeme pravděpodobnost jednu či druhou, vždy se nám objeví okolnost, dávající podnět k vyhlášení statut v převzetí správy ať Přemyslem Otakarem samým nebo jeho synem.

Po smrti Přemysla Otakara I. nastaly na Moravě zmatky, do nichž blíže nahlédnouti nám zachované prameny nedovolují. Na Moravě vystupuje v této době zmíněný syn Přemysla Otakara I., rovněž Přemysl zvaný, a vedle něho i král Václav. Zda tento markrabí Přemysl vykonává správu v celé Moravě či jen v části, nelze přesně říci.¹³⁾ Jsme však zpraveni, že markrabě Přemysl podniká po dvakráte odboj proti svému bratru, králi Václavu a spojuje se s jeho nepřáteli. Patrně r. 1237 v opětovném boji podlehl a zůstalo mu ve správě jen Olomoucko a Opavsko.¹⁴⁾

Do doby těchto zmatků v letech 1230-1237 spadá nové potvrzení statut Konráda Oty. Potvrzuje je král Václav. Kdy toto potvrzení bylo vydáno a pro které části Moravy, není známo, neboť potvrzení se nezachovalo. Máme o něm jen zprávu, která v litera-

⁹⁾ CDB II., č. 271 str. 265, č. 272 str. 267, č. 273 str. 273; Novotný, České dějiny I. 3; str. 578.

¹⁰⁾ Novotný, České dějiny I. 3., str. 577 uvádí datum 18. února 1227, ač rok jeho smrti je sporným.

¹¹⁾ CDB II. č. 320, str. 318 Theodoricus, Rubinus, Chuno, procuratores nostri Znoymensis, Brunensis et Olomucensis provinciarum.

¹²⁾ České dějiny I. 3, 590.

¹³⁾ Novotný, České dějiny I. 3., 650.

¹⁴⁾ Novotný, České dějiny I. 3., 651—670.

tuře nebyla dosti zdůrazněna. Můžeme opět vysloviti domněnku, že potvrzení toto stalo se při příležitosti, kdy král Václav ujímal se vlády v době sporu s markrabím Přemyslem před r. 1237 nad Brněnskem.¹⁵⁾

Konečně máme další, tedy již čtvrté potvrzení, statut z 14. července 1237.¹⁶⁾ Při tomto potvrzení lze bezpečně konstatovati, že se stalo při ujetí se vlády Jindřicha Korutanského v Břeclavsku, jež mu bylo svěřeno králem Václavem. Zde tato skutečnost je nespornou a může sloužiti také k podpoře mínění, že se potvrzování statut i r. 1222 a 1229 dalo při příležitosti, kdy potvrzující se ujímal správy a vlády v té části Moravy, pro niž je potvrzoval.

Vylíčené skutečnosti, za nichž se potvrzování statut dalo, svědčí o tom, že Morava na poč. XII. století plně sjednocena ještě nebyla a že se v ní ozývají zbytky vývoje předchozího. Ale svědčí také, že při posuzování obsahu statut, jak je máme v potvrzení z XIII. stol. zachována, nutno přihlédnouti i k partikulárnímu jeho významu pro jednotlivé části Moravy. Liší se totiž potvrzení z r. 1229 od textu z r. 1222 a toto od potvrzení z r. 1237, a je pak dlužno rozhodnouti, která jejich ustanovení jsou partikulární, t. j. jen pro určitou část Moravy, po případě, která jsou původní, spadající do doby Konráda Oty a která byla teprve připojena při potvrzování na poč. XIII. stol.¹⁷⁾ Při těchto otázkách nutno vzíti ovšem v úvahu, jak se nám text těchto potvrzení zachoval. Text z r. 1222 je zachován v opisu ze XIV. stol.¹⁸⁾ a je tudíž dána možnost, že tento text není úplný, po př. jinak je porušen.

¹⁵⁾ Zpráva je obsažena v potvrzení statut od Oldřicha Korutanského r. 1237 CIB I. 69.

¹⁶⁾ Text tento uveřejněn jednak Dobnerem, jednak Jirečkem CIB I. str. 68—72.

¹⁷⁾ V textu potvrzení z r. 1222 a 1229 se praví: Ne autem ea iura, que prius a nostris predecessibus, ut a bone memorie duce Conrado et ab aliis, postmodum autem a nobis in tota Znoymensi provincia sunt statuta... prokazuje se tím, že listiny tyto neobsahují pouze statuta Konrádova, nýbrž i předpisy jiné. Vystavovatel listiny, Přemysl, také praví: Quod nos habito diligenti tractatu cum fidelibus nostris suppanis, Boemis pariter ac Moravis, volentes ab omnibus perpetuo inviolabiliter observari, iura statuumus in hunc modum. Tím spíše z potvrzení z r. 1237 je patrné, že se zde nejedná pouze o statuta Konrádova, nýbrž také o právní předpisy jiné.

¹⁸⁾ Opis je v rkpě „Matrica Lucensis“ v Zemském archivu v Brně Cerr. II. 253 pag. 27—29. Opis tento nese nadpis „Privilegium regis Przemislonis super jura terre Boemie“. Z edice Friedrichovy v CDB II. str. 222—225 č. 234 je patrné, že opis (označený Friedrichem jako B), leckde text mění a vynechává slova, která jsou obsažena v potvrzení z r. 1229. Na jednom místě je opis doplněn již rukou XVI. stol. tam, kde již v XVI. stol. bylo jasné, že opis je porušen.

V určitých částech jest jisto, že se nám v tomto opisu text úplný nezachoval a tuto skutečnost jest míti na paměti při kritice tohoto opisu.¹⁹⁾

Naproti tomu oba dva další texty z r. 1229 a 1237 jsou zachovány v originálu a nutno je pak jako texty zákonů vydaných panovníkem posuzovat v kritice formální i věcné. Jde tudíž o podrobný diplomatický rozbor statut, který bohužel dosud proveden nemáme. Otázky této povšiml si sice Dudík, podrobněji se jí zabýval Šujan a Novotný, ale speciálně se jí nevěnoval dosud nikdo. Až po tomto rozboru, jenž nutně bude spojen s rozбором právního obsahu, bude možno konstatovati, co je v listinách z r. 1222, 1229 a 1237 staršího a co vlastně spadá do doby na poč. XIII. století.

Shrneme-li své dosavadní úvahy, můžeme vysloviti mínění, že potvrzení statut z r. 1222, 1229 a 1237 je právní památkou moravskou a nelze je míti za právní památku pro celé tehdejší státní území české. Panovník vydával potvrzení práv pro obyvatelstvo určité provincie, ujímaje se v ní bezprostředně vlády či správy. Toto potvrzování není s hlediska tehdejšího právního řádu ve střední Evropě moravskou zvláštností, nýbrž analogie vyskytají se i v okolních zemích. Spíše pak zaráží, že nemáme podobného potvrzení pro území vlastních Čech. Jinou otázkou jest, zda v obsahu této právní památky nejsou obsaženy právní instituty tožné nebo analogické s právními instituty v Čechách, vedle institutů, které se objeví jako místní a moravská zvláštnost. V literatuře bylo upozorňováno na př., že předpisy o soudní organisaci, které jsou obsaženy v potvrzení statut, se liší od zpráv, které máme o soudní organisaci v Čechách.

Když jsme poznali povahu potvrzení statut z poč. XIII. stol., vraťme se k otázce, kdy vznikla vlastní statuta Conradi. Jak bylo uvedeno, převládá u nás mínění, že statuta Conradi vznikla na

¹⁹⁾ Za scestný považují tudíž výklad Vaněčekův, Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě. Část II. v Praze 1937, str. 30—31. Vaněček srovnává čl. 24 (podle Jirečkova rozdělení) textu z r. 1222 a články 31 z r. 1229 a 32 z r. 1237. Vidí, že znění z r. 1222 je užší a praví: „Vysvětloval bych (vločky z r. 1229 a 1237) tak, že některý uživatel, resp. opisovač, komentoval jimi ustanovení původní a že při pozdějším vyhlášení statut pro nové poměry novými lidmi byly poznámky převzaty, ať již bezděky nebo vědomě, jako užitečné doplňky.“ Zákonodárce mohl vytvořiti jen vědomě nový text, ale jeho základem nebyl text, který podává opisovač ze XIV. stol. Vaněček totiž pokládá porušený text, obsažený v opise ze XIV. stol. za text původní, kdežto v originálních textech z r. 1229 a 1237 spatřuje vločky na těch místech, kde opis ze XIV. stol. je porušen. Ve skutečnosti jde o opak. Text dochovaný v opise je značně kusý a vadný.

sjezdu v Sadské r. 1189. Dokladem, kterým se odůvodňuje toto tvrzení, je listina, kterou potvrzuje kníže Konrád Ota darování velmože Hroznaty. Hroznata r. 1189 daroval veškeren svůj majetek, kromě vesnic Peruce a Vlačič, klášteru Johannitů a přijal od nich vesnice Hlavno, Zdětín a Malé Březno v doživotní užívání. Současně ustanovil, co se má státi s uvedenými vesnicemi na případ jeho smrti. Na konci knížecí listiny jsou uvedeni svědci a jich výpočet končí klausulí: *et alii multi abbates, clerici monachi, milites tam de Moravia, quam de Boemia, qui conveniant in Sazka ad audienda statuta ducis Ottonis.*²⁰⁾ Z tohoto závěru soudí naše literatura, že r. 1189 konal se v Sadské obecný sněm (obecné kolloquium), k němuž sjeli se velmoži z Moravy i z Čech a na něm vyslechli statuta Konrádova. Je známo, že Konrád Ota, když nabyt českého trůnu, podnikl r. 1189 na vyzvání Jindřicha VI. výpravu do Míšně. Po svém návratu konal v červnu r. 1189 obecné kolloquium v Praze. O něm máme zprávu, ale o předmětu jednání na něm není nic bližšího známo.²¹⁾ Ihned na to, po př. před tím,²²⁾ konal prý další kolloquium, a to v Sadské. A zde byla prý přečtena statuta. Snad prý bylo o nich jednáno už v Praze a v Sadské bylo vlastně pokračováno v tomto jednání.

Proti tomuto mínění, které převládá, ozval se kdysi hlas Kossův. Koss namítl, že není správné, vztahuje-li se výraz *statuta ducis Ottonis* na právní památku, která byla základem potvrzení z r. 1222, 1229, 1237. Upozornil na možnost, že výraz *statutum* lze vykládati také tak, že se vztahuje na obsah uvedené listiny z roku 1189, tudíž na darování Hroznatovo. Uvedl, že se výrazu *statutum* užívá v tomto smyslu v našich listinách ve XII. a ve XIII. stol. Tomuto mínění odporoval Novotný, zdůrazňuje, že výpočet svědků u listiny z r. 1189 svědčí o tom, že v Sadské toho roku byly přítomny vynikající osoby ze šlechty i z duchovních a tím prý bylo dosvědčeno konání obecného kolloquia v Sadské.

Zkoumáme-li listinu z r. 1189, musíme přiznati, že nedosvědčuje konání obecného kolloquia v Sadské. Námitka, kterou učinil Koss je odůvodněna, sledujeme-li současné listiny, obsahující analogické právní akty. Z nich je patrné, že ve XII. stol. právní jed-

²⁰⁾ CDB I. 297 č. 323.

²¹⁾ Srv. CDB I. 296 č. 322. Zprávu podává listina, v níž Helicha, manželka Konráda Oty obdarovala Plasský klášter (15. června 1189); Demel, Konrád Ota, l. c. str. 308—309; Novotný, I. 2., str. 1115.

²²⁾ Uvedená listina Hroznatova č. 323 nemá bližšího data. Friedrich zadal ji za listinu č. 322.

²³⁾ Zur Kritik der ältesten böhmisch-mährischen Landesprivilegien. Prag 1910, str. 123—125.

nání, jichž obsahem bylo darování nemovitého majetku ve prospěch církevních ústavů, dala se na panovníkově dvoře za přítomnosti četných osob světských i církevních, jichž počet nezadá svědkům, uvedeným u listiny Hroznatovy.²⁴ Jde-li v případě Hroznatova darování o významné darování na případ smrti ve prospěch řádu Johannitů, který nedlouho před tím byl uveden do českých zemí, pak snadno si vysvětlíme slavnostní formu, kterou se darování z r. 1189 dalo, aniž bychom museli předpokládati, že se konalo obecné kolloquium na panovníkově dvoře. Na dvoře panovníkově byly přítomny osoby jak z Čech tak také z Moravy, neboť Konrád Oto se stal tehdy právě panovníkem v obou zemích, před tím rozdělených. Ostatně i při potvrzeních z r. 1222 a 1229 jsou zmíněny osoby z Čech a z Moravy na dvoře panovníkově, aniž bychom museli předpokládat, že šlo o obecné kolloquium. Dodatek, v listině uvedený, ad audienda statuta ducis Ottonis, pak značí, že přítomné osoby vyslechly ustanovení či rozhodnutí, které učinil panovník vydáním potvrzující listiny o Hroznatově darování. Neboť výraz statutum nebyl souvěkým listinám panovníckým v tomto smyslu neobvyklým. Značí obsah listiny, ono ustanovení panovníkovo, které je v potvrzovací listině panovníkově uvedeno.²⁵ Mám tudíž za to, že na podkladě listiny Hroznatovy nelze bezpečně tvrdit, že by byl Konrád Ota tehdy stanovil své statuty, které byly později potvrzeny r. 1222, 1229 a 1237.

Závěrem našich úvah tedy jest, že rok 1189 nelze bezpečně stanovit za rok vydání t. zv. statut Konráda Oty. Jedině zmínka v potvrzeních z r. 1222, 1229 a 1237 nám dosvědčuje, že obsah těchto listin v některých svých částech se datuje z dob Konrádových. A zde jsme u otázky, o kterého Konrada jde. Nelze souhlasit s míněním, že by šlo o Konrada, syna Břetislava I. Neboť předpisy, obsažené v uvedených listinách z r. 1222, 1229 a 1237, pokud výslovně se nepřipínají k právnímu řádu z XIII. stol., vykazují takovou vyspělost, že lze je stěží přenášeti do stol. XI. Také jiné listiny ze stol. XIII. vykazují analogické právní instituty, takže sotva by bylo lze některé ustanovení uvedených potvrzení přenést i jich původem do stol. XI. S největší pravdě-

²⁴) Srv. na př. CDB I. č. 320 str. 293-4 (z r. 1188), kde po uvedení jmen 30 osob je vytčeno: et alii plurimi. Srv. též listinu CDB I. str. 289 č. 317 (1187).

²⁵) Srv. CDB I. str. 289 č. 317 (1187). Po vypočtení immunity, svědčících kapitole Vyšehradské, připojuje se klausule: Hec statuta presentibus et futuris nota esse cupientes, in foro per fidelem nostrum Diwis subcamerarium publico preconio proclamari iussimus... U listiny CDB I. str. 290 č. 318 (1188) Et ut istud nostrum statutum ratum permaneat et stabile... Srv. CDB II. str. 87 č. 90 (1211).

podobností jde o Konrada Otu. Je pravděpodobné, že tento panovník v době, kdy držel Znojemsko, Brněnsko a Břeclavsko a kdy se stal markrabím moravským, tedy v době ještě před r. 1189, vydal pro své moravské kraje předpisy, které byly později doplněny a na poč. XIII. stol. znovu potvrzeny.

Je-li pravděpodobným vznik t. zv. statut Konradových, jak jsme jej právě uvedli, lze ovšem vysloviti jen mínění, že i za Konrada Oty vydaná listina vztahovala se místně na Moravu, po př. jen na některé moravské kraje. Nemáme zachování zprávu, že by Konrad Ota byl vydal předpisy, analogické s předpisy moravskými také v Čechách. Ačkoli vyloučeno to není, nemáme tuto právní památku ovšem zachování a nemůžeme ani soudit, jaké předpisy v poměru k moravským zachovaným potvrzením z XIII. stol. by tato právní památka obsahovala.